

Martyna Piechowska

WYDZIAŁ NAUK O EDUKACJI, UNIwersYTET W BIAŁYMSTOKU

► **ORCID iD:** 0000-0001-6040-0151

martyna.piechowska@o2.pl

Sylwia Romanowska

WYDZIAŁ NAUK O EDUKACJI, UNIwersYTET W BIAŁYMSTOKU

► **ORCID iD:** 0000-0002-3632-6147

s_romanowska@interia.pl

Proces edukacji w cyfrowej przestrzeni według nauczycieli i rodziców uczniów w dobie pandemii Covid-19

ABSTRAKT

Sytuacja, w jakiej znalazł się świat, Polska i ta dziedzina społeczna, jaką jest edukacja, wygenerowała nowe potrzeby, inne metody kształcenia i inne pomysły na przekazywanie wiedzy uczniom. Realizując zajęcia szkolne w systemie zdalnym, nauczyciele wykorzystywali platformy internetowe, aplikacje i komunikatory online. Komunikacja bezpośrednia została zastąpiona komunikacją na odległość. W naszym artykule przedstawiamy używane przez nauczycieli aplikacje i platformy wspomagające komunikację. Prezentując przeprowadzone badania, zreferujemy, jak nauczyciele i rodzice uczniów oceniają edukację na odległość.

SŁOWA KLUCZOWE: EDUKACJA ZDALNA, NOWE TECHNOLOGIE, KOMUNIKACJA, NAUCZYCIELE, RODZICE

ABSTRACT

The process of education in digital space according to teachers and parents of students in the age of Covid-19

The situation, which the world plunge into itself, Poland and education generated new needs, different educational methods and other ideas to communicate knowledge for students. When school classes pursue in a distance system, the teachers used online platforms, applications and online messengers. Direct communication has been replaced by distance communication. In our article, we present applications and platforms supporting communication used by teachers. Presenting the conducted research, we will present how teachers and parents of students evaluate distance education.

KEYWORDS: DISTANCE EDUCATION, NEW TECHNOLOGY, COMMUNICATION, TEACHERS, FAMILY

WSTĘP

W XXI wieku świat niezwykle szybko zmienia swoje oblicze. Globalizacja, technologizacja czy cyfryzacja mocno wpływają na funkcjonowanie współczesnego człowieka. Odbiór informacji jest coraz dynamiczniejszy. Możliwe jest podróżowanie po całym świecie czy odbieranie wiadomości z najdalszych miejsc na ziemi. W 2020 roku z podobną szybkością co przekaz informacyjny na świecie rozprzestrzeniła się choroba zakaźna układu oddechowego – COVID-19, wywoływana wirusem SARS-CoV-2 (WHO, 2020). Spowodowało to stan pandemii w wielu krajach na całym świecie. Pierwszy przypadek został rozpoznany w Chinach końcem 2019 roku. Od tego momentu wirus zaczął rozprzestrzeniać się, wywierając wpływ na funkcjonowanie człowieka w społeczeństwie. W związku z tym zmieniły się zasady podejmowania pracy zawodowej, zostały zamknięte sklepy, galerie handlowe, codzienne życie zostało ograniczone. Wyjście z domu możliwe było tylko w wyjątkowych sytuacjach. Polskie szkolnictwo również stanęło przed ogromnym wyzwaniem, kiedy to z dnia na dzień tradycyjne kształcenie zastąpione zostało nauczaniem zdalnym – edukacją na odległość. Już od kilku miesięcy obserwujemy, jak w praktyce wygląda realizacja owego nauczania. W związku z tym możemy skłaniać się ku refleksjom, że niektóre rozwiązania przyniosły sukces, a nad pewnymi musimy jeszcze popracować oraz że niektóre elementy edukacji zdalnej będziemy mogli wykorzystać, kiedy wrócimy do normalności. Współczesne realia pozwoliły nam dostrzec i sprawdzić poziom opanowania kompetencji informacyjnych nauczycieli i uczniów. Wpłynęły również na rozwijanie tych umiejętności oraz generowanie nowych form przekazu informacji, danych czy organizowanie spotkań, które mają formę meetingów i czatów online. Sytuacja, która ma aktualnie miejsce, zmotywowała nas do zbadania tego zjawiska i zastanowienia się nad kompetencjami nauczycieli, ich umiejętnością korzystania z nowych technologii oraz nad tym, jak w pandemii wygląda komunikacja, współpraca między nauczycielami a uczniami oraz nauczycielami między sobą, jak też z rodzicami uczniów. W artykule tym odpowiemy na pytania: czy edukacja zdalna może wpłynąć na uczniów pozytywnie? Czy pandemia może skłaniać do refleksji nad naszym postępowaniem i relacjami? Futuryzując: czy wpłynie na nasze życie po pandemii?

PROCES EDUKACJI ZDALNEJ PODCZAS PANDEMII COVID-19 W OPINII RODZICÓW UCZNIÓW

KOMUNIKACJA I KOMPETENCJE POŻĄDANE W XXI WIEKU

W przestrzeni szkolnej i procesie edukacji niezmiernie ważna jest efektywna komunikacja, czyli tak zwane porozumiewanie się, przekazywanie myśli czy udzielanie wiadomości. Wymienione elementy komunikacji są podstawą interakcji, mają charakter sprzężenia zwrotnego, które polega na obustronnej wymianie komunikatów. Proces ten cechuje ciągłość i trwanie w czasie (Sikorski, 2010). Komunikowanie się jest porozumiewaniem się jednostek, grup lub instytucji, jest procesem odbywającym się przy użyciu urozmaiconych środków, np. mowy, gestów, esemesów, pisma, poczty elektronicznej. Jego celem jest wymiana myśli, dzielenie się wiedzą, informacjami i ideami (Dobek-Ostrowska, 2004, s. 13).

Wrażliwość na stan odbiorcy, jasne stawianie problemów oraz budowanie przyjaznego klimatu, bezpieczeństwa i zaufania to umiejętności nauczyciela niezbędne w procesie wychowania, kształcenia i opieki. W edukacji nadawcą, inicjatorem dialogu jest nauczyciel, a odbiorcą uczniów, proces ten zachodzi też odwrotnie. Akcentując komunikacyjny charakter pracy nauczyciela, trzeba wskazać, że istotne i celowe jest systematyczne rozwijanie umiejętności komunikowania się, wykorzystywania i dobierania środków komunikacyjnych do konkretnych potrzeb i wieku uczniów (Dubis, 2015).

Obecnie żyjemy w erze, w której informacja stała się dobrem pierwszego rzędu, a jej pozyskiwanie i przesyłanie ułatwia rozwój nowoczesnych technologii. W społeczeństwie informacyjnym młodzież w celu komunikowania wykorzystuje nowe media oraz technologie informacyjne już od najmłodszych lat. Taki rodzaj komunikacji stał się dla nich oczywisty i naturalny.

Aktualnie o statusie społecznym zaczynają świadczyć umiejętności służące sprawnemu posługiwaniu się nowymi mediami. Nowoczesne technologie umożliwiają pozyskiwanie informacji i generowanie dzięki nim nowej wiedzy. Współcześnie uważa się, że umiejętność wykorzystywania nowoczesnych urządzeń komunikacyjnych staje się okazją i szansą dla rozwoju społeczeństwa (Piotrowska, 2011, s. 23). Dlatego kształcenie kompetencji

technologicznych i komunikacyjnych w dzisiejszych czasach jest tak ważne. Kompetencje informacyjne nazywane są kluczowym czynnikiem w procesie uczenia się przez całe życie. Cechuje je ogólna dostępność i wielość źródeł mogących rozwijać zdolności i wiedzę dzieci, młodzieży, jak również dorosłych. Postęp w tej dziedzinie może prognozować sukces w erze społeczeństwa informacyjnego (Lau, 2011, s. 9).

Kompetentnym obywatelem może być zarówno uczeń, student, przede wszystkim zaś specjalista w danej dziedzinie. Cechą takiego obywatela jest umiejętność wyszukiwania wiadomości, ich lokalizowania, uzyskiwania oraz oceniania. Taka osoba potrafi rozpoznawać, jakie są jej potrzeby informacyjne, umie korzystać z wiedzy oraz wykorzystać nabyte w toku poszukiwania doświadczenia innych osób czy definicje na własny użytek (Lau, 2011, s. 16). Według McKenziego osoba kompetentna potrafi:

- poszukiwać – wiąże się to z umiejętnością lokalizowania odpowiednich informacji, sortowania ich i selekcjonowania wyników wyszukiwania;
- interpretować – wiąże się to z umiejętnością interpretowania i pozyskania danych oraz informacji, przetwarzając je na wiedzę i tworząc własne spostrzeżenia;
- generować nowe pomysły – wiąże się to z rozwijaniem nowych pomysłów lub stawianiem hipotez (Lau, 2011, s. 16).

W czasie pandemii tradycyjna komunikacja została zastąpiona przez nowoczesne nośniki informacji – internet i podłączonego do niego urządzenia, takie jak tablet, laptop, komputer lub smartfon. Sytuacja ta sprawiła, że nasze społeczeństwo nauczyło się lepiej wykorzystywać udostępniane informacje i wiedzę przy użyciu nowoczesnych technologii. Naszym zdaniem pandemia, która opanowała świat, pozwoliła ludziom lepiej poznać i rozwijać wspomniane kompetencje pożądane w XXI wieku, choć mamy świadomość, że nie wszędzie zaszedł ten proces.

METODOLOGIA BADAŃ

Pytania zawarte w badaniu przez nas przeprowadzonym skierowane były do rodziców dzieci uczestniczących w nauczaniu zdalnym podczas pandemii COVID-19 w 2020 roku w okresie marzec–czerwiec. W badaniu wzięło udział 100 respondentów, w tym 96% kobiet i 4% mężczyzn w wieku od 24 do 55 lat, których wiek dzieci waha się od >6 lat do 19 lat, jednak większość uczniów uczęszcza do szkół podstawowych, w tym do klasy I–III, co stanowi 46% deklaracji badanych, a do klasy IV–VIII – 42%. Celem

badania było poznanie postaw i opinii rodziców odnośnie do przebiegu nauczania zdalnego, w tym procesu komunikacji pomiędzy nauczycielami a rodzicami uczniów oraz nauczycielami a uczniami. Do respondentów dotarliśmy za pomocą mediów społecznościowych, w tym grup rodziców na portalach internetowych. Ankieta zawierała pytania zarówno zamknięte, jak i otwarte. Respondenci odpowiadali na pytania za pomocą nowych technologii. Narzędzie, którego użyliśmy to, kwestionariusz ankiety.

WYNIKI BADAŃ

Od marca 2020 roku, kiedy wykryto pierwszy przypadek koronawirusa w Polsce, radykalnie zaczął zmieniać się sposób edukacji i funkcjonowania szkół. Pod koniec marca zamknięto placówki, wtedy to rodzice uczniów stali się odpowiedzialni za proces edukacji szkolnej w domu. Zadaniem nauczyciela było udostępnienie, zapewnienie uczniom informacji oraz materiałów mogących jak najlepiej wpłynąć na proces przyswajania wiadomości, jak również zrozumienie sytuacji rodzinnej swoich uczniów. Ważnym aspektem, o którym należało pamiętać, projektując lekcje w charakterze zdalnym, było zwrócenie uwagi na funkcjonowanie rodziny w obecnym czasie – potrzeby, dostępność urządzeń, dostępność internetu czy liczba osób zamieszkujących wspólnie. Inne możliwości ma dziecko, które nie ma rodzeństwa, w porównaniu z dzieckiem w rodzinie wielodzietnej. Zdarza się tak, że uczniowie mają dwoje pracujących rodziców, którzy próbują dopasować się do szkolnego rozkładu zajęć wraz ze swoimi dziećmi. Planując lekcje w formie wideokonferencji, zadaniem nauczyciela jest odpowiednie dopasowanie godziny i czasu pracy dzieci przed monitorem.

Rodzice uczniów, biorąc pod uwagę trzy najczęściej wybierane odpowiedzi, przepływ informacji w czasie pandemii między nauczycielami a uczniami oceniają dostatecznie – 33%, dobrze 28% oraz bardzo dobrze 26%. Komunikacja nauczyciela z rodzicami oceniana jest bardzo dobrze – 30%, następnie przeciętnie – 29%, dobrze – 22%, dopuszczająco – 14% oraz 5% badanych oceniło ją niedostatecznie. Sprawdzane były również kompetencje cyfrowe dwóch stron interakcji: nauczycieli i uczniów. Poziom ich opanowania przez nauczycieli rodzice oceniają dostatecznie. Według badanych podczas zdalnej realizacji programów nauczania nauczyciele, udostępniając informacje, najczęściej korzystają z dziennika elektronicznego – 76%, platform edukacyjnych – 69%, jak również poczty elektronicznej – 64%. Ankietowani wypowiedzieli się także na temat pozytywnych i negatywnych stron nauczania zdalnego. Pomimo poszukiwania odpowiedzi

co do zalet zdalnego nauczania, wielu rodziców chciało odnaleźć jego negatywne aspekty. Wśród wszystkich odpowiedzi rodziców można jednak dostrzec, że nauczanie zdalne sprawiło, iż ich dzieci samodzielnie poczuwają się do odrabiania lekcji, nauki i pilnowania swoich zajęć. Zauważają większe zaangażowanie uczniów w proces edukacji. Doceniają, że dzieci same uczą się organizacji czasu, planowania swoich obowiązków i mogą dostosować czas pracy do swoich umiejętności. Atutem jest samodzielne poszukiwanie informacji i rozwijanie umiejętności koncentracji na zadaniu. Dzięki temu praktykanci edukacji zdalnej chętniej się uczą i motywują do odrabiania prac domowych. Badani, wypowiadając się pisemnie o negatywnych stronach owego nauczania, zauważają brak zainteresowania ze strony nauczycieli, przesycenie ilością materiału do przerobienia. W ich opinii pedagodzy nie przekazują im wskazówek, jak w ciekawy sposób przekazać wiadomości dziecku. Twierdzą, że nie ma wsparcia ze strony nauczycieli, a to rodzic musi przeprowadzać lekcję i się do niej przygotowywać, tematy są niewystarczająco opracowywane i wyjaśniane – zauważają to szczególnie rodzice uczniów uczących się przedmiotów ścisłych czy języków obcych. Nie są również zadowoleni z tego, że spotykają się często z trudnościami przy ładowaniu się udostępnionych linków, a posiadany sprzęt elektroniczny nie zawsze jest kompatybilny z polecanymi platformami edukacyjnymi. Niektórzy respondenci dostrzegają, że ich dzieciom trudno wykrzesać z siebie motywację do pracy zdalnej.

Podczas gdy opinie niektórych rodziców są podzielone, warto zastanowić się, jak można udoskonalać edukację w aktualnej sytuacji w kraju. Uniwersalne metody pracy nie zadziałają podczas edukacji online, gdy dzieci przebywają w różnych domach i pracują niezależnie. Powinno się dokładać starań, aby pomimo zmiany tradycyjnej formy kształcenia, realizacji podstawy programowej, młodzież uczyła się efektywnie, przy równoczesnym i sukcesywnym realizowaniu tego samego celu.

PROCES EDUKACJI ZDALNEJ PODCZAS PANDEMII COVID-19 W OPINII NAUCZYCIELI

MEDIA W EDUKACJI

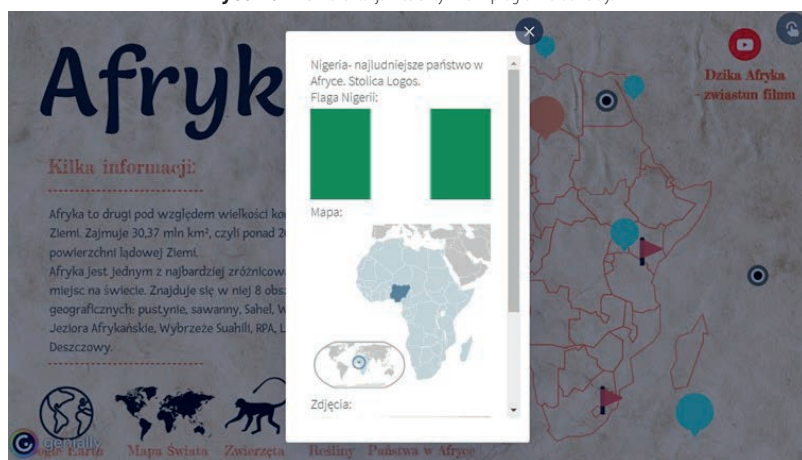
Według T. Gobana-Klasa jednym z okresów rewolucji komunikacyjnej jest era komputera i internetu – dokonuje się w niej ciągły rozwój, przetwarzanie i przesyłanie informacji oraz stanowi ona fundament nowej cywilizacji medialnej (Izdebska, 2007, s. 33). Oznacza to, że media są nośnikiem pewnego rodzaju rewolucji komunikacyjnej, technologicznej, światopoglądowej i cywilizacyjnej. Samo słowo „media” pochodzi od łacińskiego słowa oznaczającego pośrednika pomiędzy nadawcą a odbiorcą oraz komunikat (Izdebska, 2007, 35). Swoistym synonimem słowa „media” są „mass media”, termin ten powstał w Stanach Zjednoczonych w latach czterdziestych XX wieku. Słowo to miało podkreślać tak zwaną masowość odbioru informacji, a ogólniej sposoby odtwarzania, zapisywania i rozpowszechniania obrazów i dźwięków (Danowska-Koman, 2004, s. 89). Media masowe kreują nowy świat, są nimi przede wszystkim prasa, telewizja, radio, film, natomiast media telekomunikacyjne to internet czy telefonia komórkowa (Goban-Klas, 2007, s. 42). Współcześnie te drugie zmieniają całkowicie życie młodego pokolenia i sprawiają, że młodzież nie potrafi wyobrazić sobie bez nich funkcjonowania (Frانيا, 2013, s. 50). Media stały się narzędziem dającym ludziom wiele możliwości oraz przestrzeni społeczną, w której możemy się komunikować, przekazywać swoje myśli, poglądy czy wartości bez ograniczeń czasowych (Walter, 2016, s. 7). Poprzez swoistą emanację jako portale społecznościowe media zaczynają pełnić rolę socjalizacyjną (Pyżalski, 2012, s. 39).

Media oraz nowe technologie w przestrzeni szkolnej sprawiają, że edukacja staje się wymogiem współczesnych czasów (Frانيا, 2013, s. 57). W XXI wieku zmienia się przestrzeń życia młodego człowieka. Otoczony jest on innymi zabawkami i sprzętami niż dzieci urodzone przed 2000 rokiem. Współcześnie dzieci przesycane są bodźcami, a ich przestrzeń cechuje zmienność i zróżnicowanie, coraz większą rolę pełnią media elektroniczne czy ogólnointeraktywne centra zabaw (Izdebska, 2007, s. 22–25). Uczniowie stają się także adresatami reklam, które silnie oddziałują na percepcję dojrzewającego dziecka (Jędrzejko, Kowalski, Rosik, 2015, s. 13). Natomiast szkoła, która nie proponuje nowoczesnych rozwiązań edukacyjnych, nie jest dla ucznia atrakcyjna. Dzieci dzięki nowym mediom mają

szansę nawiązywać kontakty w ludźmi na całym świecie, a przy tym poznawać rozmaite jego zakątki. (Izdebska, 2007, s. 25). Media wspomagają wizualizację, umożliwiając wirtualną obserwację modeli, obrazów, symboli czy prezentacji (Gulińska, 2015, s. 82). Jak więc zachować odpowiednie proporcje? Przede wszystkim należy zadbać o kontrolowanie czasu, który dzieci i młodzież poświęcają czynnościom na urządzeniach. W grupie dzieci od 3 do 7 lat dozwolone jest użytkowanie urządzeń maksymalnie przez 30 minut dziennie, uczniowie od 7 do 12 roku życia nie powinni spędzać więcej niż 60 minut przed monitorem w ciągu dnia (Zielińska, 2019). Zadaniem nauczycieli jest uświadomienie uczniów, że internet i nowe technologie to narzędzia, nie przestrzeń, w której można dać upust emocjom.

Przykładem wykorzystania narzędzi dostępnych poprzez internet są zaprezentowane niżej zrzuty ekranu z zajęć, które przygotowane zostały dla uczniów. Rysunek 1 przedstawia prezencję Genial.ly – mapę Afryki, informacje odnośnie do tego kontynentu oraz interaktywne ikonki, które po kliknięciu przekierowują uczniów do innych wiadomości, np.: zwierzęta i roślinność charakterystyczna dla Afryki, oznaczone na mapie punkty opisują najważniejsze dla Afryki państwa, szczyty lub akweny. Przygotowana prezentacja w ciekawy sposób obrazuje uczniom ważne informacje, które powinni przyswoić.

Rysunek 1. Prezentacja interaktywna w programie Genial.ly.

Źródło: opracowanie własne

Z kolei rysunek 2 przedstawia zrzut ekranu z nagranego dla uczniów przez nauczyciela filmiku instruktażowego: jak wykonać krok po kroku pracę plastyczną. W tym przypadku nauczyciel prowadził zajęcia za pomocą wideokonferencji, lecz w razie nieobecności któregoś z uczniów bądź

niedokończenia pracy w trakcie trwania zajęć uczeń może ponownie od-
tworzyć przebieg zajęć i zobaczyć, jak powinna zostać wykonana praca.

Rysunek 2. Filmik instruktażowy „Jak zrobić samodzielnie pszczołę?”

Źródło: opracowanie własne

METODOLOGIA BADAŃ

Drugie przeprowadzone przez nas badanie skierowane było do nauczycieli, wzięło w nim udział 119 osób, w tym 97,5% kobiet i 2,5% mężczyzn, w wieku od 24 do 58 lat. Siedemnastu nauczycieli pracuje z grupą dzieci do 6 roku życia, dziewięćdziesięciu trzech w klasach I–III, piętnastu w klasach IV–VIII, czterech z młodzieżą w szkole średniej oraz dwóch z osobami dorosłymi. Celem badań było poznanie postaw nauczycieli w odniesieniu do wykorzystywanych mediów i źródeł komunikacji pomiędzy nauczycielami a rodzicami oraz nauczycielami i dziećmi w czasie pandemii COVID-19. Do respondentów dotarliśmy za pomocą mediów społecznościowych i grup przeznaczonych dla nauczycieli. Ankieta zawierała w sobie pytania zarówno zamknięte, jak i otwarte. Respondenci odpowiadali na pytania za pomocą nowych technologii. Narzędzie, którego użyliśmy, to kwestionariusz ankiety internetowej, technika ankiety.

WYNIKI BADAŃ

Edukacja w czasie pandemii zmieniła o 180 stopni proces przygotowywania zajęć przez nauczycieli oraz udostępniania i przekazywania treści uczniom. Zadaniem wychowawców było odnalezienie odpowiedniego źródła komunikacji, ponieważ musiało ono odbywać się w przestrzeni wirtualnej. Wielu pedagogów musiało zmienić sposoby kształcenia, metody, przekształcić środki dydaktyczne na takie, które łatwo będzie odebrać w sposób zdalny. Do takich środków należą programy udostępniające możliwość przekształcania prezentacji, edukacyjne platformy internetowe oraz programy pakietowe zawierające możliwość edycji dokumentów tekstowych, tworzenie prezentacji czy formularzy, często wykorzystywanych do układania testów online.

Nauczyciele proces komunikacji z rodzicami podczas pandemii oceniają głównie dobrze i bardzo dobrze. 38,7% nauczycieli oceniło ten proces bardzo dobrze, 39,5% dobrze, 17,6% dostatecznie, 3,4% dopuszczająco, a jedynie 0,8% (czyli jedna osoba) – niedostatecznie. 42% nauczycieli proces komunikacji z uczniami oceniło dobrze, 37% bardzo dobrze, 14,3% dostatecznie, 5% dopuszczająco oraz 1,7% niedostatecznie. 95,8% nauczycieli uważa, że wykorzystuje więcej multimediów, programów i aplikacji niż w czasie przed pandemią. 88,2% pedagogów zadeklarowało, że spędzało więcej czasu na przygotowywaniu zajęć dla uczniów. 31,9% nauczycieli deklarowało, że przygotowanie materiałów edukacyjnych zajmowało dziennie od 4 do 6 godzin, 30,3% – od 2 do 4 godzin, 13,4% – od 6 do 8 godzin, 11,8% – około 2 godzin dziennie, 6,7% – od 8 do 10 godzin, 5% – od 10 do 12 godzin, 0,8% – ponad 12 godzin.

68,8% nauczycieli komunikowało się z uczniami za pomocą wideorozmów, a wśród nich 31,9% łączyło się codziennie, 29,4% kilka razy w tygodniu, 6,7% raz w tygodniu, 0,8% raz w miesiącu. Oznaczało to, że 31,2% nauczycieli nie podejmowało rozmów online ze swoimi uczniami.

Komunikację bezpośrednią w czasie pandemii COVID-19 zamieniono na komunikację za pomocą platform i aplikacji internetowych. Najczęściej nauczyciele udostępniali informacje za pomocą wideokonferencji, Messengera, poczty internetowej, dziennika elektronicznego, kontaktu telefonicznego (połączenia, esemesy) oraz za pomocą WhatsAppa, Facebooka, aplikacji Classroom, Class Dojo, jak również bloga klasowego stworzonego podczas kwarantanny na potrzeby komunikacji z uczniami. Przygotowując materiał edukacyjny, nauczyciele najczęściej korzystali z pakietów internetowych typu Office, Microsoft, Mac, platformy Genially oraz

YouTube. Wielu nauczycieli nauczyło się nowych sposobów komunikacji oraz przygotowywania materiałów zdalnie. Z dnia na dzień nauczyciele musieli doksztalić się i wprowadzić nowe formy pracy. Brali czynny udział w kursach doszkalających online. Zdaniem pedagogów edukacja zdalna pozwoliła na poznanie dzieci od strony domowej, zgłębienie zaplecza Internetu i wdrożenie się do technologii informacyjno-komunikacyjnych, cała sytuacja stała się nowym, wzbogacającym doświadczeniem zawodowym. Nauczyciele zauważyli, że teraz ich uczniowie bardziej doceniają możliwość nauki w szkole, relacje międzyludzkie, a także pogłębiają więzi z rodzicami. Zdecydowaną wadą lekcji zdalnych okazała się konieczność dłuższego niż wcześniej użytkowania komputera i innych urządzeń multimedialnych, co w rezultacie może skutkować bólem np. oczu, kręgosłupa, głowy. Czasami lekceważący stosunek uczniów stawał się demotywujący, a niektórzy uczniowie nie potrafili się skoncentrować. Jako minus edukacji zdalnej respondenci deklarowali również brak realnego kontaktu z uczniami i innymi nauczycielami oraz coś, na co nie mamy wpływu – jakość łącza internetowego.

Uważamy, że możemy doszukiwać się zarówno pozytywów, jak i negatywów, natomiast najważniejsze jest zdobycie się na refleksję i umiejętne wyciąganie wniosków z zaistniałej sytuacji. Zdecydowanie nauczyła ona nas elastyczności i umiejętności szybkiego modyfikowania zadań oraz metod pracy.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone przez nas badania miały na celu sprawdzenie, jak w tym wyjątkowym czasie funkcjonują nauczyciele oraz uczniowie i ich rodzice. Chcieliśmy poznać, jakimi narzędziami została zastąpiona tradycyjna komunikacja w okresie pandemii. W naszym artykule wskazałyśmy, czym tradycyjne metody edukacji w klasie szkolnej zostały zastąpione w edukacji na odległość. Wyeksponowałyśmy, z jakich mediów korzystają nauczyciele w procesie przekazywania informacji swoim uczniom. Chcieliśmy zaprezentować, w jak szybkim tempie nauczyciele – niezależnie od wieku – musieli przekształcić swoje metody pracy i doksztalić się w zakresie używania nowych technologii.

Te okoliczności pokazały elastyczność, kompromisowość nauczycieli oraz to, jak niezwykle ważny i potrzebny jest ich zawód w życiu młodych ludzi. Wyniki badań pozwoliły nam skonstatować, że zarówno rodzice,

jak i nauczyciele dobrze oceniają współpracę. W odpowiedzi na otwarte pytanie odnośnie do zalet i wad nauczania zdalnego rodzice dostrzegali jednak wiele przeciwności. Dotyczyły one nie tylko materiału, ale również użytkowania technologii oraz niewystarczająco dobrego łącza internetowego. W warunkach kryzysowych szkoły muszą zatem zwracać szczególną uwagę na opinie rodziców i reagować na ich obawy. To oni są obserwatorami procesu nauczania swoich dzieci i odbiorcami komunikatów nauczycieli, dzięki współpracy oraz zrozumieniu możliwy jest sukces oparty na wzajemnym dialogu. Natomiast my jako obserwatorzy procesu edukacji zdalnej doszukujemy się w tej sytuacji czynników mogących pozytywnie wpłynąć na proces dalszej nauki uczniów. Jako nauczyciele dostrzegamy nie tylko pozytywny wpływ na możliwość poszerzenia swoich kompetencji, ale również mamy niepowtarzalną szansę poznania naszych uczniów, nie tylko w roli ucznia, ale także jako brata, siostry, syna lub córki. Dostrzegamy relacje rodzinne, jakie rzeczywiście budowane są w domach naszych uczniów. W zwykłych czasach czynnik ten nie zawsze pozwala nam poznać rzeczywiste potrzeby uczniów, ponieważ nie mamy dokładnej wiedzy dotyczącej stosunków domowych. W obecnej sytuacji miałyśmy możliwość obserwacji środowiska rodzinnego, rzetelnego podejścia rodziców do pomocy swoim dzieciom ich stosunku do nich w domu. Proces edukacji zdalnej był szansą na zindywidualizowanie toku nauki i doboru właściwego tempa pracy. Uczniowie zaprosili nas do swoich domów, a również my, nauczyciele, pokazaliśmy naszą inną stronę, bardziej prywatną i przyjazną, pełną zrozumienia i empatii. Czas pandemii stał się pod wieloma względami testem relacji między nauczycielami a uczniami, dostosowując oczekiwania bez codziennych rytuałów szkolnych i interakcji twarzą w twarz. Wiadomo, iż nauczyciele chcą, aby ich uczniowie opanowali treści programowe, rozwijali zamiłowanie do nauki i dostawali promocję do następnej klasy. Warto jednak mieć na uwadze, że sukces wymaga czasu. Myślmy, że sytuacja ta ociepliła nasze relacje, pomogła uczniom dojrzeć, spojrzeć z dystansem na proces edukacji, poczuć się bezpieczniej w otoczeniu rodziców i docenić możliwość edukacji w szkole. My, jako nauczyciele, dostrzegamy pozytywny wpływ tego doświadczenia, mając jednak na uwadze aspekty negatywne. Próbując skupić się na budujących fundamentach edukacji, zaznaczamy, że okres ten jako wychowawcy mogliśmy niezwykle owocnie wykorzystać, pokazując uczniom, że edukacja to nie tylko tablica, zeszyty, książki i obowiązek, ale też że ona wszechobecna i na każdym kroku uczymy się funkcjonowania w otaczającej nas rzeczywistości. Te okoliczności dały nam możliwość uwrażliwienia uczniów na trudne sytuacje, jakie

spotykamy w naszym życiu, i pozwoliła na zbudowanie zaufania na linii nauczyciel – uczeń. Poszerzyła kompetencje technologiczno-informacyjno-komunikacyjne zarówno uczniów, jak i nauczycieli.

Gdybyśmy skupili się w tej sytuacji na negatywach, moglibyśmy zanurzyć się w zniechęceniu, zacząć wątpić w naszą rolę, a nawet dostrzegać symptomy wypalenia zawodowego, co nie pozwoliłoby nam refleksyjnie dążyć do ulepszania procesu edukacji i dostrzec wartości, które dała nam obecna sytuacja. Uważamy, że odpowiednio wykorzystany czas pandemii może wpłynąć pozytywnie na relacje, dostrzeżenie własnych kompetencji, uświadomienie sobie poczucia własnej wartości oraz pozwolić uczniowi być bardziej samodzielnym.

BIBLIOGRAFIA

- Dankowska-Koman, M. (2014). *Mass media*. W: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku* (s. 89). t. III. Warszawa: Wydawnictwo Żak.
- Dobek-Ostrowska, B. (2014). *Podstawy komunikowania społecznego*. Wrocław: Wydawnictwo Astrum.
- Dubis, M. (2015). Specyfika relacji interpersonalnej nauczyciel–uczeń w przestrzeni edukacyjnej i wychowawczej. *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*, 10/2, 2, 253–265.
- Frania, M. (2013). *Edukacja medialna a reklama*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Goban-Klas, T. (2005). *Cywilizacja medialna. Geneza, ewolucja, eksplozja*. Warszawa: WsiP.
- Goban-Klas, T. (2007). *Nadchodzące społeczeństwo medialne*. W: S. Juszczyk (red.), *Chowanna*. t. II. *Edukacja w sytuacji zmiany społecznej* (s. 42). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Gulińska, H. (2015). Wizualizacja w e-nauczaniu. W: J. Morbitzer, D. Morańska, E. Musiał (red.), *Człowiek – Media – Edukacja* (s. 82). Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej.
- Izdebska, J. (2007). *Dziecko w świecie mediów elektronicznych*. Białystok: Trans Humana.
- Jędrzejko, M.Z., Kowalski, M., Rosik, B.P. (2015). *Wiek uzależnień, czyli cywilizacja wielowymiarowego ryzyka*. W: M. Z. Jędrzejko, M. Kowalski, B. P. Rosik (red.), *Uzależnienia behawioralne* (s. 13). Pułtusk: ASPRA-JR.
- Lau, J. (2011). Kompetencje informacyjne w procesie uczenia się przez całe

życie, wytyczne (s. 9). Pobrane z: http://scholar.google.pl/scholar_url?url=http://www.academia.edu/download/44462853/Wytyczne.pdf&hl=pl&sa=X&ei=mA7ZX7rPFJDWmgHNj7vIBg&scisig=A-AGBfm1rMN0NSaPIKFvnlhjC_N2CtD7eSA&nossl=1&oi=scholar (dostęp: 07.06.2020).

Piotrowska, R. (2011). *Edukacja informacyjna w polskiej szkole*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Pyżalski, J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbulling jako nowe ryzyko zachowań młodzieży*. Kraków: Impuls.

Sikorski, M. (2010). Kompetencje komunikacyjne nauczycieli. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych*, II. Pobrane z: <https://colloquium.amw.gdynia.pl/index.php/colloquium/article/view/31/31>.

Walter, N. (2016). Zanurzeni w mediach. W: N. Walter (red.), *Zanurzeni w mediach* (s. 7). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

NETOGRAFIA

<https://mamopracuj.pl/ile-czasu-dzieci-moga-spedzac-przed-monitorem-komputera/> (dostęp: 28.05.2020)

[https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it) (dostęp: 09.06.2020)